

Zienswijze op het advies toetsingskader Positieflijst

Ingediend door Dendrobatidae Nederland

Samenvatting

Dendrobatidae Nederland heeft kennis genomen van uw voornemen om een toetsingskader voor de positieflijst te voorzien van een risico-inschatting welke toespitst op de biologische kenmerken van verschillende soorten zoogdieren.

Het bestuur van Dendrobatidae Nederland uit hierop een aantal bezwaren, ingegeven vanuit onze expertise en kennis van het beleid welke tot nu toe in beeld is verschenen.

Tot de hoofdpunten van onze feedback behoren;

- Er is geen rekening gehouden met de uitgangspunten van de positieflijst.
- De voorgestelde risico's zijn gepresenteerd als randvoorwaarden voor de dierhouderij en niet als echte risico's. Hierdoor sluiten zij niet aan op de doelstellingen van de positieflijst.
- De voorgestelde methodiek is nog onvoldoende inzichtelijk, niet eenduidig te gebruiken en leidt tot subjectieve discussies.
- Het verzoek om een wetenschappelijk valide beoordelingssystematiek komt niet tot uiting in het product welke nu voor ons ligt. Degelijke wetenschap dient altijd rekening te houden met de context. Deze basisvoorwaarde wordt in de huidige methodiek geschonden doordat het toetsingskader de praktijk buiten beschouwing moet laten.
- De methodiek voldoet op meerdere punten niet aan de voorwaarden uit het Andibel-arrest.
- De voorgestelde methodiek oogt niet objectief, maar gebaseerd op een normatief standpunt (enkel genetisch gedomesticeerde huisdieren).
- De koppeling naar de praktijk ontbreekt.

Het bovenstaande in acht genomen, is Dendrobatidae Nederland van oordeel dat het toetsingskader om een grondige herziening vraagt.

1 Inleiding

Dendrobatidae Nederland (DN) is een internationale vereniging van liefhebbers van pijlgifkikkers (Dendrobatidae), mantella's en andere kikkers. De vereniging heeft als doel om de natuurwaardering te bevorderen door informatie over Dendrobatidae en andere tropische kikkers te verspreiden.

DN is vertegenwoordigd in verschillende internationale samenwerkingsverbanden en staat garant voor de inbreng van best beschikbare wetenschappelijke kennis op het gebied van gifkikker gerelateerde onderwerpen. Eén van de kernactiviteiten van Dendrobatidae Nederland is het verhogen van de kennis over Dendrobatidae en andere tropische kikkers. Het feit dat ons boek Gifkikkers ook door handhavende organisaties wordt gebruikt, bewijst dat wij hier zeer vaardig in zijn.

Gelet op het feit dat dit toetsingskader naast zoogdieren ook zal komen te gelden voor overige diersoorten die in Nederland mogen worden gehouden, hebben wij middels onze verenigingsdoelstellingen en activiteiten een rechtstreeks aantoonbaar belang bij de zorgvuldige totstandkoming van dit beleidsstuk. Op basis van onze kennis en ervaring bieden wij u middels dit document onze inhoudelijke opmerkingen en algemene kanttekeningen bij het voorgenomen beleid.

Dendrobatidae Nederland ziet de Positieflijst als een belangrijke invloed binnen het domein gezelschapsdieren. Daarom geeft dit document onze visie op de trends en best practices bij een maatschappelijke borging van dierwelzijn.

2 Algemene visie op het voorgenomen beleid

Vanuit onze expertise oordelen wij dat het advies toetsingskader positieflijst zoogdieren slecht scoort op een aantal belangrijke punten.

Er wordt tot aan het absurde aan toe geprobeerd om de praktijk kennis niet mee te nemen, terwijl dit juist veel draagvlak zou creëren (RDA, 2006, p. 7). Het huidige rapport staat nu te ver van de realiteit af.

De aannames uit het rapport zijn niet bestand tegen wetenschappelijke kritiek. Het lijkt er vooral op dat uw risicoanalyse is geschreven om traditionele huisdieren door de procedure heen te loodsen en niet-traditionele gezelschapsdieren uit te sluiten.

Uw rapport spreekt over risico's, terwijl de genoemde punten eigenlijk de randvoorwaarden zijn voor een verantwoorde dierhouderij. De zorgplicht is hierin vrij duidelijk.

Met deze minpunten pakt dit adviesrapport de oorspronkelijke beleidsvisie slecht op en zet het ons gevangen in het hier en nu. Uiteindelijk geeft de risico-inschatting te weinig aanknopingspunten om tot een goede beoordelingsystematiek te komen en heeft het een hoog risico op falen in de lijn van het Andibel-arrest.

Gespecialiseerde verenigingen begrijpen dat onvoldoende kennis en kunde in de dierhouderij tot dierwelzijnsproblemen kan leiden. De praktijk voorziet de lekenhouder echter van voldoende mogelijkheden om risico's als zoönosen en letsel bij mens of dier te voorkomen. Het puur restrictieve beleid waar dit rapport in uitmondt, negeert dit. Uw voorgestelde toetsingskader richt zich enkel op het vinden van risico's en is volstrekt niet oplossingsgericht. Met deze intenties weet het niet te voorkomen dat welzijnsaantastingen gaan plaatsvinden.

Onredelijk gedrag, met gezondheid- en welzijnsrisico's voor mens en dier, kan worden aangepakt met een goed ontwikkelde interventiestrategie. Hiermee komen wij ten eerste voorbij het huidige *decide, announce and defend* model en geven wij ook gezamenlijk navolging aan de intenties van uw bewindspersoon.

De beleidsbrief dierenwelzijn van 4 oktober j.l. geeft expliciet aan dat uw opdrachtgevend Minister werkt aan een dialoog om meer verbinding tussen partijen te creëren en de huidige polarisatie te doen afnemen (Schouten, 2018). Wij lezen hierin dat uw afdeling ook middels een verbindende dialoog de samenwerking zal moeten opzoeken. Deze houding zien wij helaas niet gerespecteerd in de voorgestelde risicoanalyse. Binnen het beleidsproces herkennen wij nu toch voornamelijk dat ideologische standpunten in verkapte vorm worden vertegenwoordigd. Dit zien wij bijvoorbeeld erg goed terug in de tekst; *“Om voor de kwalitatieve beoordeling van de diersoort het juiste referentiekader te kunnen hanteren, wordt door drie deskundigen onafhankelijk van elkaar nagegaan in hoeverre de te beoordelen soort, of populatie binnen de soort, als gevolg van domesticatie of kruising qua kenmerken en eigenschappen afwijkt van de oorspronkelijke soort (soorteigenheid). Er wordt vastgesteld of de te beoordelen diersoort ten algemene kan worden beschouwd als gedomesticeerd en of er binnen de soort gedomesticeerde populaties bestaan die legitimeren dat voor deze populatie niet de oorspronkelijke wilde soort, maar de ‘forma domestica’ als referentie wordt gebruikt.” (Advies toetsingskader positieflijst zoogdieren, 2018, p. 7)*, waarbij de aanname continue terugkomt dat slechts “genetisch gedomesticeerde” dieren geschikt zijn als gezelschapsdieren. Meerdere deskundigen onderschrijven dat ook het voorgenomen beleid verkeerde accenten plaatst (M. de Groot, 2017; Schepers et al., 2009). Terwijl vrijwilligers zich dagelijks inzetten voor kennisverspreiding blijft er een ongezonde spanning tussen overheid en burger bestaan. Gespecialiseerde verenigingen vragen hoofdzakelijk dat u hun inzet op waarde schat en ook gebruik maakt van de mogelijkheden die zij u bieden. Momenteel lijkt dit niet aan de orde. Kortgezegd gaat uw beleid uit van een lekenhouder die zich, wars van de beschikbare kennis, niet wenst te specialiseren. Met deze beeldvorming scheert u vervolgens alle houders van niet-traditionele dieren over één kam. U creëert hiermee een beeld van potentiële overtreders, die al bij voorbaat schuldig zijn aan dierkwellig. Dit zet u kracht bij, door in het beleid slechts te kijken naar risico's die kunnen ontstaan bij de dierhouderij en, zonder besef van waardepluraliteit, normatieve standpunten te promoten. Voor meer informatie verwijzen wij graag naar literatuur als die van Vaessen (2017).

Tegelijkertijd geeft u ook de impressie dat houderijvoorschriften, aanvullend of primair, niet nodig zouden zijn voor traditionele gezelschapsdieren. Men zou immers toch wel weten hoe er voor deze dieren moet worden gezorgd. De gedachtelijn dat domesticatie automatisch zorgt voor dierenwelzijn is aantoonbaar onterecht (Mariti et al., 2012; RDA, 2013, p. 12; Schepers et al., 2009). Ook het gevoel dat de zorg voor traditionele gezelschapsdieren goed is ingeburgerd, is een naïef droombeeld. Er zijn meer honden in te kleine woningen dan kikkers in te kleine terraria (van Heijst et al., 2015). Verder waarschuwen campagnes nog steeds om honden geen chocolade te voeren of in snikhete auto's achter te laten. Wij kunnen ons dan ook niet vinden in uw oordeel dat welzijnsaantastingen bij niet-traditionele gezelschapsdieren vaker zullen voorkomen. Uw achterliggende idee van 'de burger tegen zichzelf beschermen' wanneer deze voor een andere diersoort zou kiezen, getuigt van een nogal paternalistische houding.

Vooraf dit is onze algemene kritiek.

3 Specifieke bezwaren

3.1 Onvoldoende inzichtelijke doelstelling

Het valt ons op dat uw document geen toelichting geeft over de nulsituatie die aan dit beleid ten grondslag ligt. Openbaar beleid bestaat bij de gratie van maatschappelijke problemen en een duidelijk referentiekader, inclusief de praktijkgeschiedenis, is hierin onmisbaar (Dammers et al., 2013, p. 44). Toch levert u nergens enige toelichting over de historie van de positieflijst. Ook treffen wij geen notitie dat dit alweer de vierde poging is om de positieflijst te doen slagen, noch welke lessen er uit de voorgaande trajecten zijn meegenomen. Daarmee ontbreekt de basis van uw document. De nauwe focus op een risico-inschatting is onvoldoende gemotiveerd en indien dit de basis vormt van uw methodiek zal dit zeker geen draagvlak vinden onder het normadressaat.

Een kort onderzoek leert ons dat de positieflijst oorspronkelijk in het leven werd geroepen om invulling te geven aan artikel 33 van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren. Dit artikel gaf aan dat; *“Het is verboden dieren te houden, tenzij deze behoren tot bij algemene maatregel van bestuur aangewezen soorten of categorieën van dieren. Bij een maatregel als bedoeld in het eerste lid kan worden bepaald dat het houden slechts onder bepaalde voorwaarden is toegestaan.”* (R. v. D. RDA, 2003, p. 6). Vanuit het ‘nee, tenzij-’principe motiveerde dit artikel dat bepaalde soorten vanuit dierwelzijnsoverwegingen beter niet privématig gehouden konden worden, waarmee zij in intrinsieke zin poogde om dierwelzijnsaantastingen en ook de impulsieve aanschaf van dieren in gevangenschap te voorkomen. Het Andibel arrest maakte al duidelijk dat dit enkel kon slagen indien wetenschappelijke kennis werd benut.

De RDA verduidelijkte verder dat er met criteria kon worden bepaald welke dieren wél en niet op *“een vanuit gezondheids- en welzijnsoogpunt aanvaardbare wijze gehouden kunnen worden”* (R. v. D. RDA, 2003, p. 7). De Raad meldde hierbij ook dat de risico’s tot aantasting van het dierwelzijn zouden worden bepaald door de mogelijkheid van houders om aan de dierbehoeften tegemoet te komen (R. v. D. RDA, 2003, p. 11). Immers, *“Een omschrijving van houderijseisen is voor veel diersoorten bepalend voor het welzijn van de betreffende diersoort.”* (R. v. D. RDA, 2003, p. 7). Een duidelijke betrekking van de praktijk dus.

Wij zien verder dat domesticatie in zowel de rapporten van Hopster (2014) als de R. v. D. RDA (2003) niet als valide criterium staat genoemd. Toch komt dit nu juist wel terug in de huidige methode, terwijl een wetenschappelijke onderbouwing daartoe ontbreekt. De RDA geeft met betrekking tot dit punt ook aan *“dat binnen het kader van artikel 33 van de GWWD de maatschappelijke (on-)aanvaardbaarheid geen argument kan zijn”*. (R. v. D. RDA, 2003, p. 10). Dendrobatidae Nederland geeft de aanbeveling om naar de verschillende soorten relaties tussen mens en dier te kijken, voordat uitspraken worden gedaan over het (on)vermogen van de burgerij om dieren te houden. Dit geeft een veel duidelijkere indicatie over het wel of niet bezitten van soortspecifieke kennis onder dierhouders (Meester, 2018).

3.2 Oorzaken van dierwelzijnrisico’s

Om de geest van de Wet Dieren tegemoet te komen, staan wij even stil bij de factoren die het dierwelzijn direct beïnvloeden wanneer een lekenhouder nog tijdens de oriëntatiefase een dier aanschafft. Hierbij is ook gekeken naar redenen om dieren juist niet aan te schaffen.

Welzijnsbeïnvloedende factoren	Mogelijke oorzaken afstandneming v.h. dier
<ul style="list-style-type: none">• Beschikbaarheid informatie• Beschikbaarheid middelen• Praktische uitvoerbaarheid verzorging• Beschikbare voeding• Onderhoudsvriendelijkheid	<ul style="list-style-type: none">• Aantrekkelijkheid/schattigheid van dier (cuteness response vanuit consument)• Geur• Formaat jong/oud• Verzorgingseisen op termijn

<ul style="list-style-type: none"> • Kosten verzorging • Levensverwachting dier • Bekende gevaren en risico's binnen gangbare houderij 	<ul style="list-style-type: none"> • Verborgene gebreken • Prijs aankoop • Beschikbaarheid van diersoort
---	---

1

Om een dier verantwoord te kunnen houden, moet een dierhouder de aanwezige informatie daadwerkelijk benutten. Het gaat er om dat deze navolging geeft aan de zorgplicht en verworven kennis toepast op de eigen situatie. Soms confronteert dit een dierhouder ermee dat bepaalde aspecten van het dier niet bij de eigen levensstijl passen. Cruciaal is dus het handelen met besef van de gevolgen. Pas indien de dierhouder deze stap nalaat, ontstaat een risico op ontoereikende zorg. Risico's zijn nooit vanzelfsprekend aanwezig. Ook daarom dient de beoordeling rekening te houden met de kennis van ervaren dierenliefhebbers.

Dierwelzijnsaantastingen blijven opduiken wanneer het maatschappelijk klimaat de toepassing van reeds aanwezige kennis en kunde niet stimuleert noch deze voortvarend doorontwikkelt. Zo worden schattige dieren nog steeds impulsief cadeau gedaan terwijl de soortenkennis ontbreekt. Ook de afwezigheid van praktische oplossingen is een onderwerp welke in gezamenlijk verband moet worden uitgewerkt. Zo ontbreken er in de praktijk nog steeds geschikte formaten konijnverblijven, terwijl deze dieren veelvuldig worden gehouden (van Heijst et al., 2015). Geuroverlast is daarentegen een aspect welke al veel aandacht heeft gekregen, zoals blijkt uit talloze merken kattengrit met geuradsorbtië en geuradditieven.

De overstap van kennis naar middelen blijft dus het centrale aspect bij dierenwelzijnsborging. Het recent herziende bewijs van vakbekwaamheid kan hierbij een grotere rol vervullen. Dierenspecialisten kunnen bijvoorbeeld meer kennis nemen van gespecialiseerde verenigingen en, naast het bieden van specifieke soortenkennis, ook naar deze verenigingen doorverwijzen voor verdere leertrajecten. Mensen die hun kennis en kunde willen verhogen, zijn namelijk gebaat bij toetreding tot een specialistenvereniging. Het contact met gelijkgestemden levert hen niet alleen antwoord op specifieke vragen, maar brengt ook kennis waar zij in eerste instantie niet naar zochten. Dit vergroot het collectieve bewustzijn rondom dierenwelzijn- en gezondheidsaspecten.

3.3 Tegenstrijdigheden opdrachtomschrijving

In Bijlage 1 geeft uw opdrachtomschrijving aan dat de WAP een toetsingskader moest opleveren voor de positieflijst huisdieren. De Commissie diende hierin het gebruik van exclusie- en inclusiecriteria te vermijden. De beoordeling op een aanvaardbaarheid van 'te houden diersoorten' zou een maatschappelijk vraagstuk zijn en daarmee berusten bij de bewindsvoerder. Wel geeft u aan dat de commissie een systematiek moest opleveren die experts in staat diende te stellen om te *"beoordelen op de risico's die samenhangen met het houden van de diersoort."*

Allereerst wijzen wij er nogmaals op dat de RDA al aangaf *"dat binnen het kader van artikel 33 van de GWWD de maatschappelijke (on-)aanvaardbaarheid geen argument kan zijn"*. (R. v. D. RDA, 2003, p. 10). Hiernaast staat het weglaten van exclusie- en inclusiecriteria in schril contrast met de methodieken vanuit de eerdere positieflijsten, dit waren juist methoden die een redelijk breed draagvlak kenden (Bokma-Bakker & Neijenhuis, 2015; R. v. D. RDA, 2003). Wat wij verder ook in dit document lezen is dat slechts aan de tweede (sub)opdracht is voldaan. Dit document toont ons enkel een opsomming van randvoorwaarden. Een beoordelingsmethodiek, waarmee dieren op een positieflijst kunnen worden geplaatst en daarmee is gericht op het doen van de uitspraak 'aanvaardbaar houdbaar', is iets wezenlijk anders. Er lijkt dus geen model te worden geboden welke beantwoord aan het hoofddoel; 'aanleveren van een toetsingskader'.

¹ Geïnspireerd door LICG bijsluiters, Townsend (2008, p. 182 - 205) en Bijlage 2 als basis.

Bij uitzonderlijk hoog risico 5 merken wij ook een conflict met de opdrachtschrijving. Het was de bedoeling dat door de WAP niet werd meegenomen op welke wijze dieren in gevangenschap werden gehouden. De redenering hierachter was dat de van nature aanwezige soortskennmerken voldoende inzicht gaven in de mogelijke risico's. Toch brengt punt 5 aan *“Diersoort houden (handhaven in gevangenschap) is afhankelijk van wildvang”*. Met andere woorden, er is gekeken naar de omstandigheden waarin gezelschapsdierhouders hun dieren kweken. Dat lijkt ons veel kennis van de gangbare praktijk te vragen, kennis die dus niet had mogen worden meegewogen. Tegelijkertijd brengt ook deze categorie het risico van zoönosen weer naar voren, dat is dus een dubbele puntentelling in één categorie. Ook lijkt de categorie “uitzonderlijk hoog risico” te zijn bedoeld als een verzamelpotje waar een ratjetoe aan ideeën kon worden ondergebracht zonder dat dit enige uitleg behoefde.

3.4 Wetenschappelijke validiteit

Om te beoordelen of een beleid het beoogde effect zal hebben, dient duidelijk te zijn met welk doel deze in het leven is geroepen. Vervolgens moet rekening worden gehouden met ongewenste neveneffecten en het draagvlak binnen de sector. Dit behoeft geen verdere uitleg.

Waar blijkbaar nog wel aandacht op moet worden gevestigd, is het feit dat een door de Minister gemaakte opdeling naar tranches niet telt als wetenschappelijke methode. Dat deel van de voorgestelde totstandkomingsmethodiek van de positieflijst is duidelijk in strijd met het Andibel Arrest. Wij verwachten van u een integer en eenduidig beleid, met een heldere toelichting en uiteenzetting van uw methode. Wanneer de Minister volgens een black box systeem handelt, levert ons dat geen inzichtelijke argumenten (Hoesel et al., 2015, p. 85). Ook de eerdere uitspraken van de RDA, aangaande het verschil tussen maatschappelijke acceptatie en de feitelijke waarheden over dierwelzijn dient u meer aandacht te schenken.

U stelt in Bijlage 1 dat de Commissie is gevraagd om *“in de toetsingskader gebruik te maken van enkelvoudige criteria die helder en concreet gedefinieerd zijn. Daarbij dient de relatie tussen het criterium en de risico's voor welzijn en veiligheid te worden beschreven en gevalideerd”*. Van deze validatie zien wij in de per risicocategorie aangegeven bronvermeldingen geen voorbeelden terug. Argumenten tegen eerdere methodes voor een positieflijst stuiten immers op veel weerstand juist omdat er geen wetenschappelijke literatuur voorhanden was waaruit een aantasting van dierwelzijn zou kunnen blijken. Denk voor inspiratie aan artikelen zoals die van Mariti et al. (2012).

Hoewel de beoordelingssystematiek bij voorkeur naar meerdere diersoorten opschaalbaar is, zitten hier praktische grenzen aan. Voor een uitwerking naar de bij ons bekende soorten amfibieën, zal een reëel toetsingskader rekening moeten houden met in de praktijk bekende feiten. De tot dusver geproduceerde materialen tonen dat er vooralsnog geen wens bestaat om deze praktijkkennis mee te laten wegen. Onbedoeld is de methode daarmee ook strijdig met de eis niet-soortsdiscriminatoir. De risico-inschatting bij het houden van dieren die gevoeliger lijken voor gezondheid- en welzijnsaantastingen dient rekening te houden met de mogelijkheden die de burgerij tot haar beschikking heeft en ook continue doorontwikkelt (zie ook (Price, 1984)).

U meldt op pagina 3 *“Hiermee wordt beoogd dat, ongeacht de uitvoerende expert, de herhaalbaarheid en navolgbaarheid van de beoordeling hoog is (het is duidelijk wat er onder de betreffende risicofactor verstaan wordt)”*. Het door u aangeboden toetsingskader kent desondanks toch zwakheden in de betrouwbaarheid. Bijlage 3 geeft expliciet aan dat er een grote variatie werd waargenomen in de uitkomsten van de beoordelaars wanneer deze

gebruik maakten van verschillende bronnen. Normaal gesproken beroepen onderzoekers zich in een dergelijk geval op de best beschikbare wetenschappelijke kennis en consensus, zeker wanneer er geen brede basis van wetenschappelijke literatuur over de in de praktijk aanwezige welzijnsomstandigheden van gezelschapsdieren voorhanden is. De klaarblijkelijk liggende eis om beoordelaars gebruik te laten maken van hetzelfde bronmateriaal lijkt ons strijdig met het concept van kritische reflectie.

Dat een binaire vragenlijst zoveel spreiding oproept, is ook geen verrassing. Er bestaan echter nog mogelijkheden om hierop in te spelen. U kunt zich voor meer informatie hierover beroepen op inleidende literatuur zoals Thiel (2007).

3.5 Koppeling met de realiteit

Het voorgestelde advies scoort slecht op het aspect situationele relevantie.

U meldt op pagina 23 *“Met de systematiek dienen experts in staat te zijn om diersoorten op basis van enkelvoudige criteria kosteneffectief te beoordelen op de risico’s die samenhangen met het houden van de diersoort”*. Wij vragen; hoe kan een expert diersoorten beoordelen op risico’s die samenhangen met het houden van een diersoort wanneer zij deze exacte praktijk buiten beschouwing moet laten?

Bijvoorbeeld:

De voorgestelde methode legt een onoverkomelijke beperking op aan de risicobeoordeling van Dendrobatidae (gifkikkers). Zo zijn sommige soorten in het wild zeer giftig, maar alle dieren in gevangenschap (inclusief nakweek) zijn niet giftig². Dit neemt het risico van vergiftiging geheel weg. Daarnaast zijn de verschillende soorten Dendrobatidae niet genetisch gedomesticeerd, maar vertonen zij ook niet de in het rapport genoemde stressverschijnselen van “wilde dieren”. In tegendeel, veel dieren zoeken de verzorger actief op. Als wij de in het adviesrapport genoemde risico’s direct vertalen naar Dendrobatidae dan kunnen deze dieren in de klasse ‘hoog risico’ vallen. Klimatologisch, habitat, voedselopname en schuilplaatsen zijn alle specifiek en van belang. Deze ‘risico’s’ zijn echter al tijden afgedekt. De verkrijgbaarheid van zowel informatie als de middelen voor verzorging zijn hoog en erg goed betaalbaar. Een goede verzorging is dan ook eenvoudig te realiseren. Dit argument is ook van toepassing op aquariumvissen, welke naar onze verbazing niet worden genoemd in het hele positieflijst traject.

Algemeen stellen wij dat er een betere koppeling met de doelgroep moet worden gelegd. Voor het doen welslagen van beleid binnen het internationaal natuurbehoud wordt de laatste jaren immers ook meer nadruk gelegd op ‘tacit knowledge’. De kennis van de lokale bevolking krijgt daar veel waarde toegekend. Voor onze Westerse maatschappij is dat opeens niet meer aan de orde, dat vinden wij raar.

Wij stellen dat overtredingen met betrekking tot dierenwelzijn zich ook niet laten herleiden tot bepaalde diersoorten, maar dat de oorzaken aan de mens-dier relaties is gelegen (Beverland et al., 2008). Huishoudens vinden aansluiting bij verschillende manieren om naar dieren te kijken, wat invloed uitoefent op de gezamenlijke levensloop van houder en dier (Meester, 2018).

² De in het wild levende soortgenoten benutten namelijk gifstoffen die zij binnenkrijgen via hun dieet. Torretjes, spinnetjes en ander klein grut voeden zich met giftige planten en deze gifstoffen belanden uiteindelijk in de kikkers. In de hobby benutten wij slechts een deel van deze keten. Giftige planten maken hiervan geen deel uit. Voedseldieren zoals krekels, fruitvliegen, springstaarten, tropische pissebedden en andere kleine voedseldieren bevatten ook geen gif en zijn jaarrond goed te kweken of online verkrijgbaar.

3.6 Transparantie van de methodiek

U stelt dat de Commissie is gevraagd om *“in haar werkwijze acht te slaan op de door LNV opgestelde overwegingen ten behoeve van de juridische houdbaarheid van de systematiek vanwege Europese vereisten met betrekking tot wetenschappelijke validering.”*. Rekening houden met de 'opgestelde overwegingen' is klaarblijkelijk iets anders dan rekening houden met de juridische eisen uit het 'Andibel arrest'. In uw voorwoord formuleert u deze randvoorwaarde overigens ook anders, namelijk; *“Randvoorwaarden hierbij zijn dat de systematiek voldoende goed uitvoerbaar is (eenvoudig, tijd- en kostenefficiënt) én dat de systematiek voldoet aan de Nederlandse en Europese wettelijke vereisten en aan wetenschappelijke validiteit.”*. Kunt u dit toelichten?

U geeft op pagina 8 aan dat; *“Wanneer diersoorten positief scoren in de risicocategorie ‘klimaat’, volgt, op basis van de gemiddelde grootte van het dier op volwassen leeftijd (volgens art. 1.4 Besluit houders van dieren, lid 1_a_1o_ii), mogelijk een herwaardering waarbij verplaatsing nodig kan zijn naar een volgende/zwaardere risicoklasse van de betreffende soort.”* Op dit punt vragen wij u om meer duidelijkheid. Onvolledige informatie maakt het lastig om inhoudelijke feedback te geven en laat uw document meer op een puzzeltocht lijken.

Wij vragen u om enige concreet uitgewerkte voorbeelden en toelichting te geven op de puntentelling. Als wij ons richten op het konijn, komen wij tot de conclusie dat deze tot een vrij hoge risicocategorie behoort. Met name het risico van een hoog reproductiegehalte doet de balans ongunstig omslaan. Nemen wij hierbij de uitslag van een hert, dan scoort deze betrekkelijk lager. Wij merken dat deze vergelijking ook voor overige diersoorten opgaat.

Paragraaf 2.2.1 zoomt in op het aspect voedselopname. Vervolgens beperkt deze gehele opsomming zich tot de categorie herbivoren. Wat is er met obliagaat carnivoren aan de hand? Waarom mist deze selectie?

3.7 Maatschappelijke aanvaardbaarheid

Dendrobatidae Nederland begrijpt de keuze voor een kosteneffectieve totstandkoming van de Positieflijst. Ook kan een korte lijst, zoals nu de voorkeur lijkt te genieten, om minder handhavingscapaciteit vragen. Het is alleen erg jammer dat deze gedachtegang er al bij voorbaat vanuit gaat dat handhavingscapaciteit ontoereikend blijft. Ook dragen wij aan dat in een dergelijk geval de economische aspecten en niet het dierenwelzijn de bepalende factor zal worden. Dit, terwijl de casuïstiek rondom 'bedrijfsmatige dierhouderij' juist argumenteerde dat dierenwelzijn in het gedrang kon komen wanneer economische motieven de hoofdmoot voeren. Het is vreemd dat wij eenzelfde redenering niet aantreffen in de totstandkoming van de huidige methodiek.

Het huidige adviesrapport zal leiden tot veel verwarring en discussie. Uw beleid en methodiek berusten voorlopig op net zoveel willekeur als de Franse loterij. Dendrobatidae Nederland ziet dit als een verkeerde aanpak en stelt dat het gebrek aan vooruitstrevendheid het draagvlak en de steun van belanghebbenden verlaagt. De consequentie van de huidige beleidslijn is dat wij terechtkomen in een maatschappij zonder tolerantie voor dierhouders met andere voorkeuren. Dit heeft geen maatschappelijke meerwaarde, temeer omdat dierwelzijn in eerdere overheidscommunicatie als een kwetsbare waarde is aangeduid welke wij enkel gezamenlijk kunnen beschermen. Dat mensen hierin van denkkaders verschillen, is ook volgens de overheid belangrijk. Echter, *“Het spreekt voor zich dat deze vraagstukken er toe doen in het publieke debat, maar ze moeten onderscheiden worden van het vraagstuk van dierenwelzijn.”* (Min LNV, 2007, p. 9).

U geeft op pagina 11 aan dat *“Het ontstaan van problemen blijft verder ook afhankelijk van de mogelijkheden die voorhanden zijn en de moeite die het kost om in Nederland de voor een diersoort*

meest geschikte omstandigheden te creëren, inclusief de kennis en vaardigheid waarover de houder moet beschikken. Uitgangspunt voor dit advies is evenwel dat de aard en omvang van de potentiële gezondheids- en welzijnsschade voor het dier en het gevaar voor de mens zich weerspiegelt in het aantal risicofactoren en categorieën dat op een diersoort van toepassing is en dat op grond hiervan besluiten kunnen worden genomen over de samenstelling van de positieflijst.” Voor een lijst van dieren die “door een ieder te houden zijn” (Schouten, 2018, p. 9), en wat in de volksmond zal worden herkend als huisdierenlijst, is het bijzonder dat de mogelijkheden om risico’s te beperken niet wordt meegewogen. Wij vragen ons af of kennis van de sector en gedragingen van het normadressaat niet een principiële voorwaarde zijn om tot degelijk beleid te komen. Het meewegen van de context heeft immers invloed op de vormgeving van het toetsingskader en het draagvlak dat een positieflijst zal genieten. Het zal onbegrijpelijk zijn wanneer huisdieren van de lijst verdwijnen, die al jaren succesvol gehouden worden en waarvan huisvesting en voedsel eenvoudig te verkrijgen zijn, puur omdat de risicobeoordeling de praktijk niet mee neemt. Hiermee wordt overigens ook voorbij gegaan aan “de minst handelsbeperkende methode”, zoals benoemd in het Andibel Arrest.

3.8 Bezwaren op het document

Uit dit document wordt de voorgenomen methodiek onvoldoende inzichtelijk. Om één en ander te verduidelijken kunt u gebruik maken van het schematisch overzicht uit Bijlage 1. Het is voor het normadressaat immers fijn om te weten wat uw directie van plan is. Verder treffen wij op pagina 10 een praktisch onleesbare tabel.

4 Conclusie

Het toetsingskader kan niet als een op zichzelf staand beleid worden beoordeeld. Het is hooguit een onvoldoende uitgewerkt onderdeel van een groter geheel.

De basisdoelstellingen van de positieflijst ontbreken, het document maakt de referentiesituatie plus uw algehele beleidsvoornemens onvoldoende expliciet en de eisen uit het Andibel-arrest vinden geen gehoor. Dit is ontstaan door de loskoppeling van de context van gezelschapsdierhouderij. In plaats van het uitwerken van goed uitgewerkte risico's die in de dagelijkse praktijk kunnen ontstaan, beperkt uw rapport zich tot een opsomming van randvoorwaarden voor het houden van diersoorten.

Zoals eerder aangegeven, krijgen meerdere verenigingen ook de indruk dat zij deel uitmaken van een normatieve strijd. De tijd lijkt rijp voor een ethische reflectie en grondiger besef van een waardeplurale maatschappij. Wij kunnen ons hierna gezamenlijk richten op een goede probleemverkenning en nadere uitwerkingen. Het rapport van Bokma-Bakker and Neijenhuis (2015) voorziet hiertoe al in een basis, met voorkeur voor de Delphi methode³.

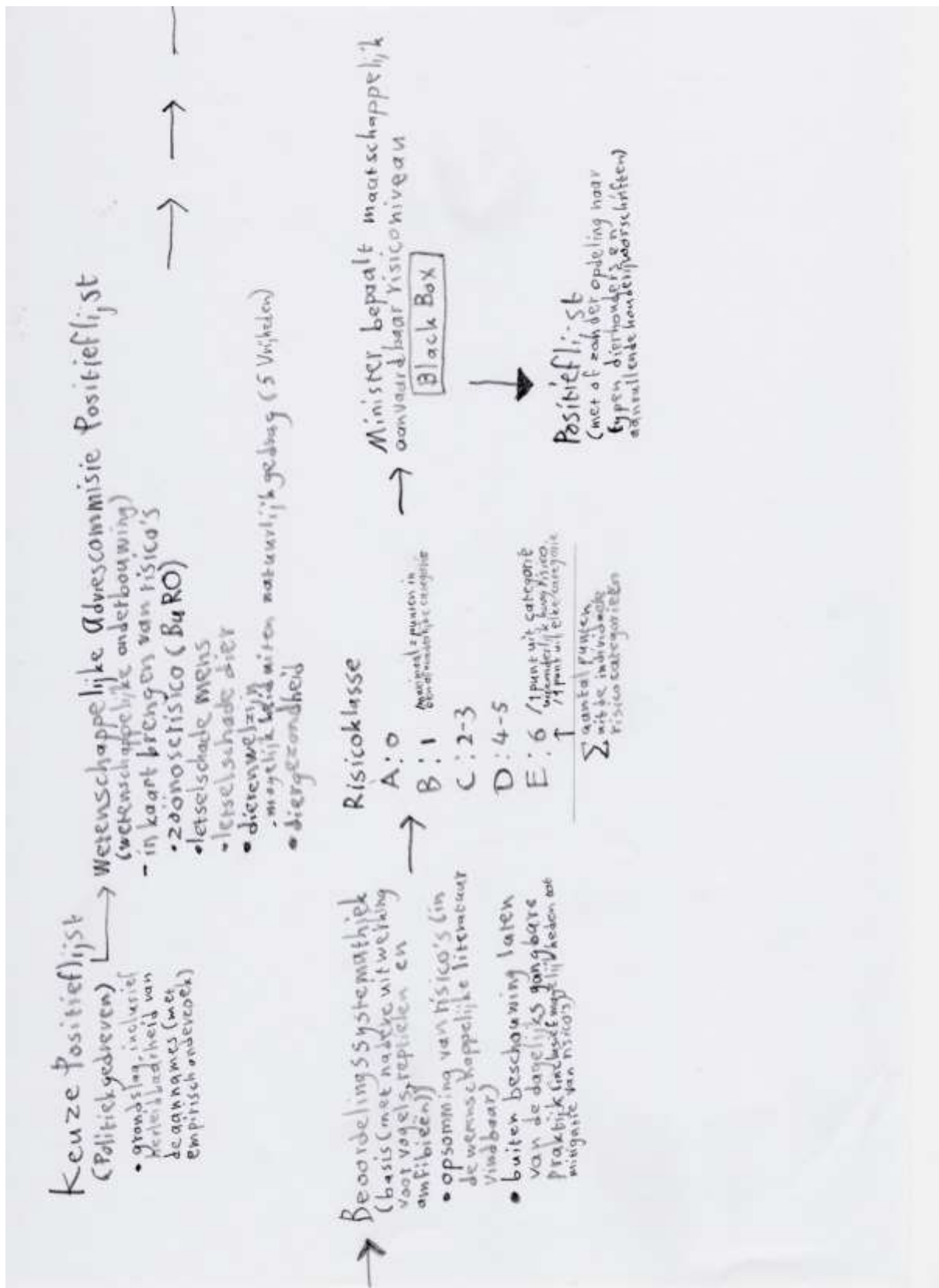
³ <https://www.toolshero.nl/besluitvorming/delphi-methode/>

5 Literatuur

- Advies toetsingskader positieflijst zoogdieren. (2018). Retrieved from <http://edepot.wur.nl/464392>
- Beverland, M. B., Farrelly, F., & Lim, E. A. C. (2008). Exploring the dark side of pet ownership: Status- and control-based pet consumption. *Journal of Business Research*, 61(5), 490-496. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusres.2006.08.009>
- Bokma-Bakker, M., & Neijenhuis, F. (2015). *Roadmap naar een positieflijst voor vogels en voor reptielen*.
- Dammers, E., van't Klooster, S., de Wit, B., Hilderink, H., Petersen, A., & Tuinstra, W. (2013). Scenario's maken voor milieu, natuur en ruimte: een handreiking. *Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag*.
- Hoesel, P. v., Mevissen, J. W. M., & Dekker, B. (2015). *Kennis voor beleid : beleidsonderzoek in Nederland* (2e geheel herziene uitgave. ed.). [Assen]: Koninklijke Van Gorcum.
- Hopster, H. (2014). *Beoordeling van risico's voor mens en dier van het houden van exotische zoogdieren*.
- M. de Groot, R. (2017). Rondetafelgesprek over het verspreiden van kennis over welzijn van dieren. Retrieved from <https://www.rda.nl/publicaties/publicaties/2017/12/27/rondetafelgesprek-over-het-verspreiden-van-kennis-over-welzijn-van-dieren>
- Mariti, C., Gazzano, A., Moore, J. L., Baragli, P., Chelli, L., & Sighieri, C. (2012). Perception of dogs' stress by their owners. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*, 7(4), 213-219. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.jveb.2011.09.004>
- Meester, M., Olsthoorn, L. (2018). *De Gebeten Hond; Preventie van Bijtincidenten door Honden in Nederland*. Utrecht: Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV).
- Min LNV, M. v. L., Natuur en Voedselkwaliteit Den Haag. (2007). *Nota dierenwelzijn* Retrieved from <http://edepot.wur.nl/118502>
- Price, E. O. (1984). Behavioral aspects of animal domestication. *The quarterly review of biology*, 59(1), 1-32.
- RDA. (2006). *Positieflijsten : advies aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit inzake het in te nemen standpunt ten aanzien van diersoorten die geschikt zijn om te worden gehouden*. [Den Haag]: Raad voor Dierenaangelegenheden.
- RDA. (2013). *Verantwoord honden houden : paal en perk aan onaanvaardbaar gedrag van honden en hun houders*. 's-Gravenhage: Raad voor Dierenaangelegenheden.
- RDA, R. v. D. (2003). *Negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels ter invulling van artike 33 van de gezondheids- en welzijnswet voor dieren*. Den Haag. Retrieved from;
- Schepers, F., Koene, P., & Beerda, B. (2009). Welfare assessment in pet rabbits. *Animal Welfare*, 18(4), 477-485.
- Schouten, C. (2018). *Beleidsbrief Dierenwelzijn*. (DGAN-DAD / 18143347). Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Retrieved from <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/10/04/kamerbrief-over-dierenwelzijn>.
- Thiel, S. v. (2007). Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding.
- Townsend, C. R., M. Begon, J.L. Harper. (2008). *Essentials of Ecology*. Blackwell Publishing, 450-451.

- Vaessen, J., de Haag, S., Ghijsen, E., Warns, O., Toprak, B., Bendahman, C., Vuyk, T., Tastachova, N. (2017). *Beperkt Zicht: de Rol van Mediamakers in Beeldvorming* (pp. 27). Amsterdam: Stichting Women Inc.
- van Heijst, B. A. C., de Kort, M. A. C., Overgaauw, P. A. M., Vinke, C. M., & Beekmans, M. H. C. (2015). *Feiten & cijfers gezelschapsdierensector 2015* (9789081771016). Den Bosch. Retrieved from; <http://edepot.wur.nl/361837>. Onderzoeksrapport in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken

6 Bijlage 1

Figuur 1; schematisch overzicht totstandkoming positieflijst

7 Bijlage 2

CRITERIA VOOR TOEWIJZING VAN DIERSOORTEN AAN DE NEGATIEFLIJST

Een diersoort dient op de negatieflijst te worden geplaatst als:

1. Op basis van kennis/ervaring en/of literatuur blijkt dat de diersoort niet gehouden kan worden of als kennis/ervaring of literatuur over (de houderijomstandigheden van) de diersoort ontbreekt
2. Het dier niet onder normale, reële omstandigheden gehouden kan worden; aandachtspunten die hierbij in beschouwing dienen te worden genomen zijn:
 - Het natuurlijk gedrag van de diersoort
 - De natuurlijke omgeving van de diersoort
 - De eisen die de diersoort aan zijn huisvesting stelt
 - De eisen die de diersoort aan zijn verzorging stelt
 - De beschikbaarheid van informatie en/of de aanwezigheid van voorlichtingsmateriaal over (het houden van) de diersoort
 - De veterinaire zorg die vereist is voor de diersoort
3. De diersoort niet vrij van chronische, negatieve stress gehouden kan worden; aandachtspunten die hierbij in beschouwing dienen te worden genomen zijn, indien van toepassing op de soort:
 - Het sociaal gedrag
 - Het voedsel en het voedselopnamegedrag
 - Zelfbeveiliging
 - Rustgedrag
 - Uitscheidingsgedrag
 - Comfortgedrag
 - Thermoregulerend gedrag
 - Exploratiedrag
 - Voortplantingsgedrag en opgroei
 - Bioritme
 - Locomotie
4. Opvang van het dier tot grote problemen leidt, waardoor het welzijn van het dier in het gedrang komt, bijvoorbeeld:
 - Na overlijden van de eigenaar
 - Als de eigenaar afstand wil doen van het dier
 - In het geval van een calamiteit

Figuur 2; tabel welzijnsriteria, bron; (R. v. D. RDA, 2003, p. 8)